

Čitalništvo in bralno društvo pri Mali Nedelji

Kaj pa je čitavnica? Pomen in vrednost njena sta že mnogokrat razložena po časnikih, vendar se še povsod o nji prav ne sodi, zato je večkrat treba razjasnila. Nekteri so sprva menili, pa je čitavnica kaka predpotopna zver, imajoča na laket dolge zobe, ki preti skosati in pohrustati vse, kar je okoli nje, najrajši pa nemškutarje; drugi so žvekali v svoji slepoti ali morebiti hudobi, da čitavnica je urotna jama kovačnica, kjer se kujejo osnove proti državi, vsaj celo dolženje velike izdaje je plazilo po dnevnem redu, pa taki bedasti dozdevki so se razkadili kakor pleve na vetru. Kdo ne ve, da Slovenec vselej hrani zvestobo do prestola avstrijskega neoskrunjeno in čisto kakor zlato in poldnevno solnce na vedrem nebu ter jo bode hranil, dokler je Slovenca in Avstrije; tretji so brodili, da čitavnica je shodišče nemirnih spletkarjev, kateri hočejo mir kaliti, svaje delati med pokojnimi meščani, – slovenska miroljubnost, mnogokrat prevelika, je zgodovinska, svoje pak zahtevati in gojiti se ne veli miru kaliti, nego red delati; četrti so kvasili, da bomo v čitavnici imeli same slovanske časnike itd., toda skušnja je osramotila njihovo neubrano trobljenje. Dovolj pa tega. Beseda »čitavnica« prihaja iz korenike č't, odtod strsl. čisti iz čit-ti, v novejšem narečju čitati = brati iz knjige ali spisa, deležje delavno preteklo: čital, priložna končnica ('n = en), čitalen, samostavna končnica z veznim samoglasom vred -ica, tedaj čitalnica, ali l v v, kakor pogostoma: čitavnica = brališče; čitavnica je tedaj sobana ali torišče, kjer se shajajo že omikani ljudje, da prebirajo časnike v slovenskem in drugih jezicah, pa podučne knjige in spise, da bi zmirom bolj napredovali; čitavnica je torišče, kjer se vadi in uči človek slovenske besede, kar je prva in glavna naloga, ter prilika daje njeno lepoto in sladkost uživati, do dobrega se je privaditi, kakor se spodobi omikanemu v sedanjih dnevih;

ZORA

146

Čitalništvo in bralno društvo pri Mali Nedelji

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.1.2022>

© 2021 Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba / *University of Maribor, University Press*

Dostopno na / Available at: <https://press.um.si>

ZORA

146

Čitalništvo in bralno društvo pri Mali Nedelji

Mednarodna knjižna zbirka ZORA /
International Book Series ZORA

Urednik zbirke / *Editor:*

Marko Jesenšek

Mednarodni svetovalni odbor /
Editorial Advisory Board:

Jožica Čeh Steger (Maribor)

Marc L. Greenberg (Lawrence, Kansas)

István Lukács (Budapest)

Alenka Jensterle Doležal (Praha)

Bernard Rajh (Maribor)

Emil Tokarz (Katowice)

U S T A N O V A
D R . A N T O N A
T R S T E N J A K A

Knjiga je izšla s finančno pomočjo Ustanove dr. Antona Trstenjaka.

ZORA
146

**Čitalništvo
in bralno društvo
pri Mali Nedelji**

Uredil
Marko Jesenšek

Maribor
2022

Mednarodna knjižna zbirka / *International Book Series: ZORA 146*

Čitalništvo in bralno društvo pri Mali Nedelji

The reading movement and reading society at Mala Nedelja

Uredil / *Edited by*: Marko Jesenšek

© Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba / *University of Maribor, University Press*
Vse pravice pridržane. Brez pisnega dovoljenja založnika je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, predelava ali druga uporaba tega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranjevanjem v elektronski obliki.
All rights reserved. No part of this book may be reprinted or reproduced or utilized in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Recenzenta / *Reviewers*: red. prof. dr. Vesna Mikolič, red. prof. dr. Matjaž Klemenčič

Jezikovni pregled / *Language Editor*: Nina Horvat

Prevod / *Translation*: Vida Jesenšek (nemščina / *German*), Katerina Fabrizio (angleščina / *English*)

Slika na naslovnici / *Photo on Cover*: Silva Karim, *Pod goro*, akril na platnu, 2022 (izrez)

Oblikovanje in prelom / *Design and typesetting*: Katarina Visočnik

Naklada / *Circulation*: 200 izvodov / *copies*

Tisk / *Printed by*: Cicero, Begunje, d. o. o.

Dostopno na / *Available at*: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/662>

Izdano / *Published*: Maribor, marec 2022

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

Univerzitetna knjižnica Maribor

930.85(497.4Mala Nedelja)

ČITALNIŠTVO in bralno društvo pri Mali Nedelji / uredil Marko Jesenšek ;
[prevod Vida Jesenšek (nemščina), Katerina Fabrizio (angleščina)]. – Maribor : Univerza
v Mariboru, Univerzitetna založba, 2022. – (Mednarodna knjižna zbirka Zora ; 146)

ISBN 978-961-286-578-8

COBISS.SI-ID 100455427

Založnik / *Published by*: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba / *University of Maribor, University Press*, Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija, <https://press.um.si>, zalozba@um.si

Odgovorna oseba založnika / *For publisher*: prof. dr. Zdravko Kačič, rektor Univerze
v Mariboru / *Rector of University of Maribor*

Izdajatelj / *Issued by*: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160,
2000 Maribor, Slovenija, <http://www.ff.um.si/zalozba-in-knjigarna/zora/>; ff@um.si

Cena / *Price*: 17 EUR

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.1.2022>

ISBN 978-961-286-578-8

Citiranje / *Attribution*: Marko Jesenšek (ur.), 2022: *Čitalništvo in bralno društvo pri Mali Nedelji*.
Maribor: Univerzitetna založba. doi: <https://doi.org/10.18690/um.ff.1.2022>.

Vsebina

MARKO JESENŠEK

- 7 Malonedeljsko čitalništvo in slovenski jezik

ANTON BOŽIČ

- 40 150 let čitalništva pri Mali Nedelji

VLASTA STAVBAR

- 49 Doba čitalniškega rodoljubja

DIANA KOŠIR

- 66 Čitalniško gibanje na zahodnem in vzhodnem robu slovenskega kulturnega prostora

JERNEJ JAKELJ

- 93 Čitalniško gibanje v slovenskih učbenikih za zgodovino

DRAGAN POTOČNIK

- 111 Gledališka ustvarjalnost v Prekiji do dvajsetih let 20. stoletja

MIRAN PUCONJA

- 123 Gospodarski, družbeni in kulturno-jezikovni vzgibi narodnoprebudnega gibanja v Prekiji med razsvetljenstvom ter organiziranjem béd in taborov

STANE GRANDA

- 141 Socialni problemi malonedeljskega prostora v 19. stoletju

STANE KOCUTAR

- 177 Slovensko časopisje o narodno povezovalnih procesih na štajerskem
vzhodu po sprejetju nove avstrijske ustave leta 1867

BLANKA BOŠNJAK

- 186 Pomembna kulturnopolitična gibanja v Prlekiji in izbrana starejša
prleška književnost

FRANC ČUŠ

- 206 Predstavniki kulturnega, narodnega in političnega življenja
v 19. stoletju iz Prlekije in Slovenskih goric

NINA HORVAT

- 221 Podoba Božidarja Raiča v starejši prekmurski publicistiki

236 Povzetek

241 Abstract

246 Zora 1998–2022

Malonedeljsko čitalništvo in slovenski jezik

Marko Jesenšek

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Novi trg 3, SI 1000 Ljubljana;
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike
in književnosti, Koroška cesta 160, SI 2000 Maribor, marko@jesensek.si

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.1.2022.1>
ISBN 978-961-286-578-8

V razpravi je predstavljeno čitalniško gibanje pri Mali Nedelji in pomen, ki ga je imelo malonedeljsko bralno društvo za uveljavljanje slovenskega jezika na podeželju sredi 19. stoletja. Ustanovitelj bralnega društva pri Mali Nedelji Anton Božič je želel, da bi tudi na vasi poznali slovenske knjige. Prizadeval si je za slovenski učni jezik v šolah na podeželju ter spodbujal kmete za slovenstvo, branje slovenskih časopisov in knjig. Bil je kulturnozgodovinsko razgledan in slovensko usmerjen narodni buditelj, ki se je odločno postavil za pravice slovenskega kmeta. Božič je programsko misel za čitalništvo pri Mali Nedelji jezikovnopolično odločno ubesedil z zahtevo *Narodni jezik naj velja!*

Der Beitrag behandelt die Čitalnica-Bewegung in Mala Nedelja. Im Vordergrund steht die bedeutsame Rolle des Lesevereins bei der Förderung und Durchsetzung der slowenischen Sprache in der ländlichen Umgebung Mitte des 19. Jahrhunderts. Die anregende Tätigkeit seines Leiters Anton Božič führte zur Festigung der slowenischen Unterrichtssprache auf ländlichen Schulen, Stärkung des slowenischen Nationalbewusstseins bei den Bauern und Motivierung zum Lesen slowenischer Zeitschriften und Bücher. Die Gründung der Čitalnica in Mala Nedelja im Jahr 1871 gilt als Lebenswerk dieses äußerst belesenen und sprachpolitisch bzw. kulturhistorisch gut ausgebildeten Nationalerweckers. Seine sprachpolitischen programmatischen Gedanken spiegeln sich in seiner entschlossenen Förderung der Geltung und Bedeutung der Nationalsprache (*Narodni jezik naj velja!*) wider.

Ključne besede: čitalniško gibanje, bralno društvo, Anton Božič, Mala Nedelja, slovenski jezik

Schlüsselwörter: Čitalnica-Bewegung, Leseverein, Anton Božič, Mala Nedelja, slowenische Sprache

Uvod¹

29. januarja 1861 je bila v Trstu ustanovljena prva čitalnica na Slovenskem (*Slavjanska narodna čitalnica v Trstu*), 17. julija 1861 ji je sledila mariborska (*Slovanska čitalnica v Mariboru*) in 24. novembra 1861 še ljubljanska (*Narodna čitalnica v Ljubljani*). Leta 1862 so bile ustanovljene še štiri čitalnice, 19. marca 1862 celjska (*Narodna čitalnica v Celju*), nato pa še v Tolminu, Gorici in Škofji Loki, do leta 1864 pa se je čitalniško gibanje razširilo še v Kranj, Celovec, Ajdovščino, Vipavo, Ptuj, Ilirsko Bistrico in Planino (KSN 1865: 104–107). Do septembra 1869 je na Slovenskem delovalo 58 čitalnic (Costa 1869: 269) leta 1870 pa 69 (Uršič 199: 79). Tak porast sta omogočila ustava decembra 1867 in uvedba dualizma. Pred ustanovitvijo bralnega društva (čitalnice) pri Mali Nedelji (1. 4. 1871) so bile v njeni neposredni bližini že čitalnice na Ptujju (21. 5. 1864), v Ormožu (9. 5. 1869), Benediktu (15. 8. 1869) in Ljutomeru (2. 2. 1868).

Čitalniško gibanje – čitalnice in bralna društva

Čitalnice so slovenska posebnost, kljub temu pa imajo zametke v zahodnoevropskih meščanskih bralnih društvih 18. stoletja (Prunk 1992) in kranjskih predmarčnih kulturnih društvih (Hartman 1987: 169). V njih se je zbiral sloj inteligentov, ne nujno le napredni izobraženci in meščani, ki je ob branju časopisov med druženjem razpravljal o določenem delu kulturnopolitične stvarnosti, ne da bi jih pri tem povezovalo domoljubje ali poenoteno narodnostno vprašanje. Čut družabnosti je še prevladoval nad političnim združevanjem in narodnim duhom. Pomlad narodov je prinesla na tem področju pomembne premike. Leta 1848 je bilo ustanovljeno *Slovensko društvo v Ljubljani*, ki je imelo svojo knjižnico in čitalniške prostore. Organiziralo je glasbene in gledališke prireditve in prevzelo skrb za uveljavitev slovenskega jezika v javnosti. Šlo je za osnovni posnemovalni vzorec društvenega delovanja in organiziranosti, ki ga je naredilo še bolj dovršeno kasnejše čitalniško gibanje. Bleiweis (1871: 19) je čitalnico imenoval za *Slovensko društvo z »drugim imenom«*, tako da je previdno skril

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine* – vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

njen narodnopolitični pomen in poudaril, da »marljivo obdeluje vse, kar je »lepo« in »koristno« na narodnem polju« (Bleiweis 1871: 24). Prednostni položaj izobražencev, meščanstva in tržanov se je prenesel tudi med prve člane čitalnic. Ko pa so se čitalniškemu gibanju pridružili tudi kmetje in preprosti ljudje, predvsem pa, ko so se začele čitalnice ustanavljati tudi na podeželju, je prišlo do delnega poimenovalnega preobrata. Narodnokulturna društva v mestih in večjih trgih so se imenovala čitalnice, na podeželju pa bralna društva – na to je v določeni meri vplivala tudi družbena razslojenost prebivalstva, predvsem gmotni položaj, izobrazba in mesto posameznika v družbi. Bralno društvo je »čitalnica na kmetih« (Slovenec 1866: 55) – zdi se, da je to najbolj preprosta in natančna poimenovalna razlika med čitalnico in bralnim društvom.

Čitalnice so bila narodnokulturna društva na Slovenskem v drugi polovici 19. stoletja. V njih so se družili ljudje s sorodnimi potrebami in željami, sprva predvsem izobraženci, meščani, trgovci in obrtniki, kmalu pa so postale središče kulturnega in političnega delovanja vseh Slovencev. Osnovni namen čitalnic je bilo »1) branje časopisov in knjig, pisanih v raznih evropskih jezikih; 2) razveseljevanje v besedah, plesih, igrah i. t. d.« (LNČ 1863). Iz tega je izhajalo njihovo poslanstvo, da »z narodnimi veselicami krepijo narodnoprebudno delo« in osveščajo ljudi »na vseh področjih narodnega življenja«. Voditelji so čitalnicam tako določali tudi »narodnopolitično vsebino« (Kamra 2022) – spodbujali so predvsem skrb za slovenski jezik, ki je bila v pravilih mariborske čitalnice kot jezikovno-politična strategija jasno in odločno izražena v 2. členu Pravil: »Da se do maternega jezika večje veselje in večja ljubezen zbudi, bodo se vsi članovi vsak teden enkrat in komur je mogoče vsak dan zbrali in se ne samo tam, temoč tudi indi, kolikor je mogoče slovenskega jezika posluževali.« (Pravila 1861: 2) Spodbujanje literarne, glasbene, likovne in odrske umetnosti je čitalničarje usmerjalo v varne okvire estetike, branje domače in tuje literature ter časopisov (»političnih, podučnih in zabavnih«) pa jih je vodilo v razgibano soočanje domačih mnenj in stališč z izkušnjami slovanskega in evropskega sveta. V iskanju soglasij so prihajala v ospredje (jezikovno)politična vprašanja, ki so prebudila narodno zavest in vplivala na razvoj slovenskega nacionalnega vprašanja. Čitalniško gibanje je program *Zedinjene Slovenije* deset let po Bachovem absolutizmu ponovno postavilo za uresničljivo skupno slovensko politično nalogo. Vsak novi član je bil pomemben, cilj pa je bil dosegljiv le z združenimi močmi. Čitalnice so prerastle značilnosti društev, v katerih se ljudje zbirajo zgolj na družabnih prireditvah, namenjenih zabavi, plesu, glasbi in gledališču. Postale so

Povzetek

Čitalništvo in bralno društvo pri Mali Nedelji

Marko Jesenšek (ur.)

Znanstvena monografija *Čitalništvo in bralno društvo pri Mali Nedelji* predstavlja ustanovitev čitalnice pri Mali Nedelji (1. april 1871). Zanj je zaslužen narodni buditelj Anton Božič, ki je bil že med organizatorji malonedeljske Bèse (1867), udeležil pa se je (in bil član pripravljalnega odbora) tudi prvega tabora na slovenskih tleh v Ljutomeru (9. 8. 1868) – pri ustanovitvi so sodelovali tudi izobraženci in Božičevi sokrajani od Male Nedelje, npr. duhovnik Franc Zmazek, Anton Strajnsak, Radoslav Razlag in Alojzij Gregorič, ki je kot dijak že leta 1864 želel ustanoviti knjižnico pri Mali Nedelji. Prostor za čitalnico je brezplačno dal v najem Anton Strajnsak.

Monografija je osredinjena na ustanovitev čitalnice pri Mali Nedelji, čitalniško gibanje v Prlekiji, na kulturnopolitično zgodovino časa in znamenite Prleke, ki so v drugi polovici 19. stoletja delovali narodnoprebudno in državotvorno ter postavljali materinščino na barikade slovenstva. Gre za predstavitev čitalniškega gibanja v Prlekiji v okviru slovenske zgodovine, jezika (novoslovenščina in njena državotvorna vloga), literature (npr. narodnoprebudno obdobje prleške književnosti), pedagogike (čitalnice in njihova vloga v učnem programu zgodovine) ter v publicistiki in na gledališkem področju. Monografija ima dvanajst samostojnih poglavij:

NASLOV UREDNIKA: Marko Jesenšek, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana, Slovenija; Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Maribor, Slovenija, marko.jesensek@um.si

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.1.2022>

ISBN 978-961-286-578-8

Malonedeljsko čitalništvo in slovenski jezik

Marko Jesenšek v prvem poglavju predstavlja trnovo pot za uveljavitev slovenskega jezika v javni rabi sredi 19. stoletja in pomen, ki ga je za uveljavitev enotnega slovenskega knjižnega jezika imelo čitalniško gibanje. Ustanovitelj malonedeljske čitalnice Anton Božič je želel, da bi tudi na vasi poznali slovenske knjige. Prizadeval si je, da bi kmetje brali slovenske časopise in knjige, se izobraževali ter se v javnosti odločno postavili za slovenski jezik in slovenstvo. Božič je programsko misel za čitalnico pri Mali Nedelji jezikovnopolitično odločno ubesedil z zahtevo *Narodni jezik naj velja!*

150 let čitalništva pri Mali Nedelji

Anton Božič v drugem poglavju ugotavlja, da so pomembni narodnozavedni posamezniki začeli ustanavljati čitalnice oziroma bralna društva v velikih mestih (Trst, Maribor, Ljubljana, Celje) in nato še na podeželju – želeli so izboljšati in razširjati znanje o družbenih, političnih in gospodarskih razmerah. Bralno društvo pri Mali Nedelji je začelo delovati 1. 4. 1871 – njegov pobudnik in ustanovitelj je bil narodnozavedni domoljub Anton Božič, kmet iz Radoslavcev.

Doba čitalniškega rodoljubja

Vlasta Stavbar v tretjem poglavju predstavlja politične razmere na Slovenskem sredi 19. stoletja in razloge za nastanek čitalnic. Razmišlja o zametkih čitalniških društev, ustanovitvi čitalnic in njihovem razvoju ter pomenu čitalniškega gibanja za krepitev slovenske narodne zavesti. V drugem delu poglavja je predstavljena mariborska Slovanska čitalnica, za tržaško druga na Slovenskem, ki je bila ustanovljena leta 1861.

Čitalniško gibanje na zahodnem in vzhodnem robu slovenskega kulturnega prostora

Diana Košir v četrtem poglavju ugotavlja, da so bila šestdeseta leta 19. stoletja za Slovence čas velike narodne prebuje. Prve čitalnice kot središča gojenja slovenskega jezika so nastale na obrobju slovenskega etničnega prostora – gre za primerjavo čitalniškega gibanja na slovenskem zahodu (Primorje) in vzhodu (Štajerska), kjer se je slovenstvo utrjevalo v prostoru z večinskim italijanskim oz. nemškim prebivalstvom.

Čitalniško gibanje v slovenskih učbenikih za zgodovino

Jernej Jakelj v petem poglavju predstavlja umeščenost, obseg in vsebino učne snovi, ki obravnava čitalniško gibanje na Slovenskem, v učnih načrtih za zgodovino v gimnaziji. Analiza zajema učne načrte in zgodovinske učbenike za gimnazijo v okviru Avstro-Ogrske, kraljevine Jugoslavije, socialistične Jugoslavije in samostojne Republike Slovenije.

Gledališka ustvarjalnost v Prlekiji do dvajsetih let 20. stoletja

Dragan Potočnik v šestem poglavju ugotavlja, da je Ljutomerska čitalnica omogočila razvoj narodnega življenja v kraju. Iz nje so se razvila številna društva, ki so ob svoji osnovni dejavnosti prirejala tudi gledališke predstave (Slovensko pevsko društvo, društvo Sv. Cirila in Metoda, Bralno društvo, društvo Orel ter telovadno in kulturno društvo Murski sokol). Ustanovitve dramske sekcije pri Sokolih leta 1903 je uradni začetek organizirane gledališke dejavnosti v Ljutomeru. Razvoj narodne zavesti je spodbudil ustanavljanje bralno-čitalniških društev v Ljutomerski okolici, in sicer tudi pri Mali Nedelji.

Gospodarski, družbeni in kulturnojezikovni vzgibi narodnoprebudnega gibanja v Prlekiji med razsvetljenstvom in organiziranjem bésed in taborov

Miran Puconja v sedmem poglavju prikazuje vlogo prosvetljenih vzhodno-štajerskih duhovnikov pri obujanju materinščine in njene splošne rabe v neposredni nemški jezikovni soseščini. Predstavlja ilirizem na vzhodnem Štajerskem v prvi polovici 19. stoletja in izpostavlja zahteve Antona Kremp-la ter njegovih sopotnikov za zavrnitev pisave danjčice ter sprejetje slovenice. V ospredju razprave so dejavniki, ki so omogočili individualizacijo slovenskega jezika in kulture.

Socialni problemi malonedeljskega prostora v 19. stoletju

Stane Granda v osmem poglavju ugotavlja, da je čitalniško gibanje poskušalo pridobiti slovenske meščane in tržane za narodno gibanje, ker so se leta 1848 povsem izgubili. Prebivalci Male Nedelje so bili med redkimi, ki so bili ves čas narodno aktivni, kljub temu pa so med prvimi na Štajerskem ustanovili tako kulturno-politično ustanovo. Analiza gospodarskih in socialnih razmer na vasi (prevladovali so mali kmetje in celo kajžarji) je ponudila zanimivo ugotovitev, da za uspešno delovanje čitalnic ni odločilna socialna sredina (lahko je celo ovira), ampak narodna zavest, ki je

povezana z izobrazbo in stopnjo kulturnega razvoja; pri tem imajo velik pomen šola, cerkev in izstopajoči posamezniki, ki s svojo zavzetostjo dvigujejo intelektualno podobo kraja, čeprav materialni položaj prebivalcev tega ne omogoča.

Slovensko časopisje o narodno povezovalnih procesih na štajerskem vzhodu po sprejetju nove avstrijske ustave leta 1867

Stanislav Kocutar v devetem poglavju opozarja, da so novo avstrijsko ustavo, sprejeto decembra 1867, že nekaj mesecev prej napovedale reforme, ki so izpostavile tudi člen 19 in njegovo določilo, po katerem so vsi narodi države enakopravni, vsak narod pa ima nedotakljivo pravico gojiti in ščititi svojo narodnost in jezik. Vsako izboljšanje razmer si je potrebno še dodatno izboriti, zato je bila nova ustava zelo pomembna za uveljavljanje slovenske narodne misli.

Pomembna kulturnopolitična gibanja v Prlekiji in izbrana starejša prleška književnost

Blanka Bošnjak v desetem poglavju razmišlja o kulturnopolitični dejavnosti v Prlekiji 19. stoletja in izpostavi organiziranje narodnih čitalnic v Ljutomeru in pri Mali Nedelji ter tabora leta 1868 v Ljutomeru. Opozarja na velik pomen, ki sta ga imeli za narodni in kulturni razvoj pri Mali Nedelji in v Prlekiji književna dediščina Antona Krempla ter slovstveno delo Leopolda Volkmerja.

Predstavniki kulturnega, narodnega in političnega življenja v 19. stoletju iz Prlekije in Slovenskih goric

Franc Čuš v enajstem poglavju ugotavlja, da je imel članek Antona Martina Slomška Slava rodoljubom in utemeljiteljem našega slovstva (Drobtinice 1862), v katerem je izpostavil posameznike, ki so pomembno vplivali na razvoj in nastanek enotnega slovenskega jezika, velik odmev tudi v prleškem in slovenjgoriškem prostoru – Slomšek je predstavil Leopolda Volkmerja in Antona Krempla, bil pa je tudi pobudnik za organizacijo spominskih slovesnosti o znanih prleških posameznikih ali pomembnih zgodovinskih dogodkih. Tako sta bili v Ljutomeru (1863) in pri Mali Nedelji (1867) organizirani narodnokulturni prireditvi, imenovani béseada. Glavno vlogo pri ohranjanju spomina in organizaciji prireditev so imele čitalnice. Žal pa se je na nekatere pomembne Prleke pozabilo, tako tudi na duhovnika in pesnika Jakoba Košarja.

Podoba Božidarja Raiča v starejši prekmurski publicistiki

Nina Horvat v dvanajstem poglavju predstavlja Božidarja Raiča, ki si je med prvimi prizadeval za prepoznavnost Prekmurja v osrednji Sloveniji in za združitev Slovencev na levi in desni strani Mure. Raičevo narodnostno delovanje je predstavljeno s pomočjo zapisov v prekmurskih časopisih iz prve polovice 20. stoletja – Jožef Klekl st. in njegovi sodelavci so Raiča imenovali za enega vodilnih prekmurskih narodnih buditeljev 20. stoletja. Avtorica odgovarja na vprašanje, ali je bil Raičev pomen med prekmurskimi Slovenci prepoznan in dovolj cenjen, hkrati pa poskuša s pomočjo časopisnih predstavitev in zapisov določiti Raičev značaj in njegov pomen za prekmurske Slovence.

Abstract

The reading movement and reading society at Mala Nedelja

Marko Jesenšek (ed.)

The monograph presents the establishment of the reading room at Mala Nedelja (1 April 1871). The credit for its establishment goes to the national awakener Anton Božič, who was among the organisers of the national cultural event at Mala Nedelja called *Bèse* (1867). He attended (and was a member of the preparatory board of) the first camp on Slovenian soil in Ljutomer (9 August 1868). Educated people and Božič's compatriots from Mala Nedelja also took part in the founding, e.g., Father Franc Zmazek, Anton Strajnsak, Radoslav Razlag and Alojzij Gregorič, who already sought to establish a library at Mali Nedelja in 1864, while still a student. The premises for the reading room was made available free of charge by Anton Strajnsak.

The monograph focuses on the establishment of the reading room at Mala Nedelja, the reading movement in Prlekija, the cultural and political history of the time and the famous people of Prlekija, who in the second half of the 19th century, took steps that promoted national awareness and state-building, placing the mother tongue on the barricades of Slovenia. It is a presentation of the reading movement in Prlekija within the framework of Slovenian history, language (modern Slovene and its state-building role), literature (eg. the national awakening period of the literature of Prlekija), pedagogy (reading rooms and their role in history curriculum) as well as

CORRESPONDENCE ADDRESS: Marko Jesenšek, The Slovenian Academy of Sciences and Arts, Ljubljana, Slovenia; University of Maribor, Faculty of Arts, Department of Slavic Languages and Literatures, Maribor, Slovenia, marko.jesensek@um.si

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.1.2022>

ISBN 978-961-286-578-8

journalism and theatre. The authors of the discussions are Blanka Bošnjak, Anton Božič, Franc Čuš, Stane Granda, Nina Horvat, Jernej Jakelj, Marko Jesenšek, Stanislav Kocutar, Diana Košir, Dragan Potočnik, Miran Puconja and Vlasta Stavbar.

The monograph consists of twelve independent chapters:

The reading room of Mala Nedelja and the Slovenian language

In the first chapter, Marko Jesenšek presents the thorny path towards the establishment of public use of the Slovene language in the middle of the 19th century, and the importance of the reading movement in terms of the formation of the unified Slovenian standard language. Anton Božič, the founder of the reading room of Mala Nedelja, wanted Slovenian books to be available to the population of rural areas too. He made efforts to get farmers to read Slovene newspapers and books, obtain education and publicly stand up for the Slovene language and Sloveneness. Božič expressed the programmatic concept of the reading room of Mala Nedelja linguistically and decisively, making the following request: *Let the national language apply!*

150 years of the reading movement of Mala Nedelja

In the second chapter, Anton Božič notes that important individuals with strong national awareness started establishing reading rooms or reading societies in large cities (Trieste, Maribor, Ljubljana, Celje) and subsequently in rural areas, with the aim of enhancing and spreading knowledge about social, political and economic conditions. The reading society of Mala Nedelja started functioning on 1 April 1871 – its initiator and founder was Anton Božič, a patriot with national awareness and a farmer from Radoslavci.

The era of reading movement patriotism

In the third chapter, Vlasta Stavbar presents the political situation in Slovenia in the middle of the 19th century and the reasons behind the establishment of reading rooms. The author reflects on the beginnings of reading societies, the establishment of reading rooms and their development, as well as the importance of the reading movement for fostering Slovenian national consciousness. The second part of the chapter presents the Maribor reading room founded in 1861, which was the second reading room in Slovenia after the one in Trieste.

The reading movement on the western and eastern edge of the Slovenian cultural space

In the fourth chapter, Diana Košir notes that the 1960s were a time of great national awakening for the Slovenian people. The first reading rooms that served as centres for the cultivation of the Slovenian language were established on the periphery of the Slovene ethnic area – a comparison of the reading movement in the western (Primorje) and eastern (Styria) parts of Slovenia, where Sloveneness was consolidated within an area with a majority Italian or German population.

Reading movement in Slovenian history textbooks

In the fifth chapter, Jernej Jakelj presents the positioning, scope and content of the teaching material that addresses the reading movement in Slovenia in the history curricula of grammar schools. The analysis includes curricula and history textbooks for grammar schools dealing with Austria-Hungary, the Kingdom of Yugoslavia, socialist Yugoslavia and the independent Republic of Slovenia.

Theatrical creativity in Prlekija until the 1920's

In the sixth chapter, Dragan Potočnik notes that the Ljutomer reading room enabled the development of national public life in the town. Numerous societies evolved from it, which, in addition to their basic activities, also organised theatrical performances (Slovenian Singing Association, The Association of St. Cyril and Methodius, the Reading Society, the Orel Society and the Murski Sokol Gymnastics and Cultural Association). The establishment of the drama section at the Sokol Association in 1903 was the official beginning of the organised theatrical activity in Ljutomer. The development of national consciousness encouraged the establishment of reading societies in the Ljutomer area, including Mala Nedelja.

Economic, social and cultural-linguistic impulses of the national awakening movements in Prlekija during the Enlightenment and the organisation of national cultural events and camps

In the seventh chapter, Miran Puconja presents the role of enlightened East Styrian priests in reviving the mother tongue and its public use in the immediate German-speaking region. The author presents Illyrianism in eastern Styria in the first half of the 19th century and highlights the

demands of Anton Krempla and his associates for the rejection of the Dajnko alphabet and the adoption of the Slovenian alphabet. At the forefront of the discussion are the factors which enabled the individualisation of the Slovenian language and culture.

The social issues of the Mala Nedelja space in the 19th century

In the eighth chapter, Stane Granda notes that the reading movement tried to get the Slovene townspeople to support the national movement because in 1848 they were completely lost. The inhabitants of Mala Nedelja were among the few who were nationally active throughout the entire time, but in spite of this, they were among the first in Styria to establish such a cultural and political institution. An analysis of the economic and social situation in rural areas (dominated by small farmers and even cottagers) led to an interesting finding that the social environment is not crucial for the successful operation of reading rooms (though it may be an obstacle), but national consciousness regarding education and the level of cultural development; the school, the church and outstanding individuals play a very important role in this, as they raise the intellectual image of the place with their commitment, even though the material situation of the inhabitants does not allow for it.

Slovenian newspapers on the national integration processes in eastern Styria after the adoption of the new Austrian constitution in 1867

In the ninth chapter, Stanislav Kocutar recalls that the new Austrian constitution adopted in December 1867 actually followed reforms adopted already a few months earlier, highlighting Article 19 and its provision, according to which all nations of the country are equal and each nation has the inviolable right to cultivate and protect its own nationality and language. Any improvement in the situation must be additionally fought for, hence why the new Constitution was very important for the promotion of Slovenian national awareness.

Important cultural and political movements in Prlekija and selected older literature of Prlekija

In the tenth chapter, Blanka Bošnjak reflects on the cultural and political activities in Prlekija in the 19th century and highlights the organisation of national reading rooms in Ljutomer and near Mala Nedelja, as well as the camp, in 1868 in Ljutomer. The author draws attention to the great

importance of Anton Krempla's literary heritage and the literary work of Leopold Volkmer in terms of the national and cultural development in Mala Nedelja and Prlekija.

Representatives of cultural, national and political life in the 19th century from Prlekija and Slovenske gorice

In the eleventh chapter, Franc Čuš reflects on Anton Martin Slomšek's article entitled *Slava rodoljubom in utemeljiteljem našega slovstva* (published in Drobtinice 1862), in which individuals who significantly influenced the development and emergence of the unified Slovene language were presented. Slomšek introduced Leopold Volkmer and Anton Krempl, and he was also the initiator of the organisation of memorial ceremonies dedicated to famous individuals and important historical events of Prlekija. Thus, national cultural events called "béseda" were organised in Ljutomer (1863) and Mala Nedelja (1867). Reading rooms played a major role in preserving memory and organising events. Unfortunately, some important individuals of Prlekija were forgotten, including the priest and poet Jakob Košar.

The portrait of Božidar Raič in older journalism of Prekmurje

In the twelfth chapter, Nina Horvat presents Božidar Raič, who was one of the first to strive for the recognition of Prekmurje in central Slovenia and for the unification of Slovenes on the left and right banks of the river Mura. Raič's ethnic activity is presented using the records in Prekmurje newspapers from the first half of the 20th century – Jožef Klekl sr. and his collaborators named Raič one of the leading national awakeners of Prekmurje in the 20th century. The author answers the question of whether Raič's significance among the Slovenians of Prekmurje was recognised and sufficiently appreciated, and at the same time tries to determine Raič's character and his significance for the Slovenians of Prekmurje with the help of newspaper presentations and records.

Zora 1998–2022

- 1 Jože Lipnik (ur.), *Volkmerjev zbornik*
- 2 Vida Jesenšek, *Okkasionalismen*
- 3 Marko Jesenšek (ur.), Bernard Rajh (ur.), *Dajnkov zbornik*
- 4 Bernard Rajh (ur.), *Dajnkovo berilo*
- 5 Marko Jesenšek, *Deležniki in deležja na -č in -ši*
- 6 Zinka Zorko, *Haloško narečje in druge dialektološke študije*
- 7 Irena Stramljič Breznik, *Prispevki iz slovenskega besedoslovja*
- 8 Zinka Zorko (ur.), Mihaela Koletnik (ur.), *Logarjev zbornik*
- 9 Marko Jesenšek (ur.), *Murkov zbornik*
- 10 Jože Lipnik (ur.), *Simoničev zbornik*
- 11 Matjaž Birk, “... vaterländisches Interesse, Wissenschaft, Unterhaltung und Belehrung ...”
- 12 Mihaela Koletnik, *Slovenskogoriško narečje*
- 13 Jožica Čeh, *Metaforika v Cankarjevi kratki pripovedni prozi*
- 14 Edvard Protner, *Herbartistična pedagogika na Slovenskem*
- 15 Suzana Cergol, *Als ich noch der Waldbauernbub war Petra Roseggerja in Solzice Prežihovega Voranca*
- 16 Jože Lipnik (ur.), *Kidričev zbornik*
- 17 Fedora Ferluga Petronio (ur.), *Plurilingvizem v Evropi 18. stoletja*
- 18 Marko Jesenšek (ur.), Bernard Rajh (ur.), Zinka Zorko (ur.), *Med dialektologijo in zgodovino slovenskega jezika*
- 19 Bernard Rajh, *Od narečja do vzhodnoštajerskega knjižnega jezika*
- 20 Melanija Larisa Fabčič, *Der Text als existenziale Kategorie expliziert am Beispiel der Textsorte ‘autobiographisches Notat’*
- 21 Dejan Kos, *Theoretische Grundlage der empirischen Literaturwissenschaft*
- 22 Darja Pavlič, *Funkcije podobja v poeziji K. Koviča, D. Zajca in G. Strniše*
- 23 Zinka Zorko (ur.), Miha Pauko (ur.), *Avgust Pavel*
- 24 Oskar Autor, *Paideia*
- 25 Zinka Zorko (ur.), Mihaela Koletnik (ur.), *Glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje v delih Jakoba Riglerja*
- 26 Martina Orožen, *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*
- 27 Alja Lipavac Oštir, *Gramatikalizacija roditeljskega jezika v nemščini in slovenščini*

- 28 Marko Jesenšek, Zinka Zorko, Mihaela Koletnik, Drago Unuk, Irena Stramljič Breznik, Vida Jesenšek, Melanija Fabčič, Nada Šabec, *Besedoslovne lastnosti slovenskega knjižnega jezika in narečij*
- 29 Elizabeta Bernjak, *Slovenščina in madžarščina v stiku*
- 30 Melita Zemljak, *Trajanje glasov štajerskega zabukovskega govora*
- 31 Zinka Zorko (ur.), Mihaela Koletnik (ur.), *Besedoslovje v delih Frana Miklošiča*
- 32 Marko Jesenšek (ur.), *Knjižno in narečno besedoslovje slovenskega jezika*
- 33 Marko Jesenšek, *Spremembe slovenskega jezika skozi čas in prostor*
- 34 Branislava Vičar, *Izrazne skladenjske zgradbe v delih Antona Šerfa*
- 35 Mira Krajnc, *Besedilne značilnosti javne govorjene besede*
- 36 Alenka Valh Lopert, *Kultura govora na Radiu Maribor*
- 37 Marija Stanonik, *Hišna imena v Žireh*
- 38 Blanka Bošnjak, *Premiki v sodobni slovenski kratki prozi*
- 39 Anna Kolláth, *Magyarul a Muravidéken*
- 40 Martina Orožen (ur.), *Tinjska rokopisna pesmarica*
- 41 Mihaela Koletnik (ur.), Vera Smole (ur.), *Diahronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah*
- 42 István Lukács, *Paralele. Slovensko-madžarska literarna srečanja*
- 43 Majda Schmidt, Branka Čagran, *Gluhi in naglušni učenci v integraciji/inkluziji*
- 44 Marko Jesenšek (ur.), Zinka Zorko (ur.), *Jezikovna predanost. Akademiku prof. dr. Jožetu Toporišiču ob 80-letnici*
- 45 Simona Pulko, *Sporočanje v osnovni šoli*
- 46 Vida Struk, *Človek odtujen v množico*
- 47 Vida Jesenšek (ur.), Melanija Fabčič (ur.), *Phraseologie kontrastiv und didaktisch*
- 48 Darinka Verdonik, *Jezikovni elementi spontanosti v pogovoru*
- 49 Marko Jesenšek (ur.), *Besedoslovne spremembe slovenskega jezika skozi čas in prostor*
- 50 Marko Jesenšek (ur.), *Besedje slovenskega jezika*
- 51 Marija Stanonik, *Slovenska narečna književnost*
- 52 Rudi Klanjšek, *Pogledi na družbeno spremembo*
- 53 Klementina Jurančič Petek, *The Pronunciation of English in Slovenia*
- 54 Katja Plemenitaš, *Posamostaljenja v angleščini in slovenščini*
- 55 Marko Jesenšek (ur.), *Življenje in delo Jožefa Borovnjaka*
- 56 Marko Jesenšek (ur.), *Od Megiserja do elektronske izdaje Pleteršnikovega slovarja*
- 57 Nada Šabec (ur.), *English Language, Literature and Culture in a Global Context*
- 58 Brigita Kacjan, *Sprachelementspiele und Wortschatzerwerb im fremdsprachlichen Deutschunterricht mit Jugendlichen und jungen Erwachsenen*
- 59 Mirko Križman, *Jezikovne strukture v pesniškem opusu avstrijske pesnice Christine Lavant*

- 60 Mihaela Koletnik, *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave*
- 61 Vida Struk, *Filozofova sociološka avantura*
- 62 Johanna Hopfner (ur.), Edvard Protner (ur.), *Education from the Past to the Present. Pedagogical and Didactic Lessons from the History of Education*
- 63 Mira Krajnc Ivič, *Razgovor kot vrsta komunikacijskega stika*
- 64 Zinka Zorko, *Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih*
- 65 Dragica Haramija, *Slovensko-hrvaške vezi v sodobni mladinski prozi*
- 66 Marija Bajzek Lukač, *Slovar Gornjega Senika. A–L*
- 67 Natalija Ulčnik, *Začetki prekmurskega časopisja*
- 68 Kolláth Anna (ur.), *A muravidéki kétnyelvű oktatás fél évszázada*
- 69 Jožica Čeh Steger, *Ekspressionistična stilna paradigma v kratki pripovedni prozi 1914–1923*
- 70 Bojan Musil, *Sociokulturna psihologija*
- 71 Irena Stramljč Breznik, *Tvorjenke slovenskega jezika med slovarjem in besedilom*
- 72 Karin Bakračevič Vukman, *Psihološki korelati učenja učenja*
- 73 Bernard Rajh, *Gúčati po antújoško*
- 74 Martina Orožen, *Kulturološki pogled na razvoj slovenskega knjižnega jezika. Od sistema k besedilu*
- 75 Marko Jesenšek (ur.), *Izzivi sodobnega slovenskega slovaropisja*
- 76 Natalia Kaloh Vid, *Ideological Translations of Robert Burns's Poetry in Russia and in the Soviet Union*
- 77 Branislava Vičar, *Parenteza v novinarskem in parlamentarnem diskurzu*
- 78 Darja Mazi - Leskovar, *Mladinska proza na tej in oni strani Atlantika*
- 79 Matjaž Klemenčič, *Zgodovina skupnosti slovenskih Američanov v Pueblu, Kolorado*
- 80 Marko Jesenšek (ur.), *Globinska moč besede. Red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*
- 81 Mojca Tomišič, *Oprostite, zaspal sem se! Glagoli s se v slovenščini*
- 82 Mateja Pšunder, *Vodenje razreda*
- 83 Marko Jesenšek (ur.), *Večno mladi Htinj. Ob 80-letnici Janka Čara*
- 84 Vida Jesenšek (ur.), Alja Lipavic Oštir (ur.), Melanija Larisa Fabčič (ur.), *A svet je kroženje in povezava zagonetna ... Zbornik ob 80-letnici zaslužnega profesorja dr. Mirka Križmana. / Festschrift für Prof. em. Dr. Mirko Križman zum 80. Geburtstag*
- 85 Silvija Borovnik, *Književne študije. O vlogi ženske v slovenski književnosti, o sodobni prozi in o slovenski književnosti v Avstriji*
- 86 Наталья Калох Вид, *Роль апокалиптического откровения в творчестве Михаила Булгакова*
- 87 Wojciech Tokarz, *The Faces of Inclusion. Historical Fiction in Post-Dictatorship Argentina*

- 88 Marija Švajncer, *Vpogled v azijsko duhovnost*
- 89 Karel Gržan, *Odreševanje niča s posebnim ozirom na vlogo duhovnika v dramatici Stanka Majcna*
- 90 Marko Jesenšek, *Poglavja iz zgodovine prekmurskega knjižnega jezika*
- 91 Grant H. Lundberg, *Dialect Leveling in Haloze, Slovenia*
- 92 Kolláth Anna, *A szlovéniai magyar nyelv a többnyelvűség kontextusában*
- 93 Marko Jesenšek (ur.), *Slovenski jezik v stiku evropskega podonavskega in alpskega prostora*
- 94 Christine Konecny (ur.), Erla Hallsteinsdóttir (ur.), Brigita Kacjan (ur.), *Phraseologie im Sprachunterricht und in der Sprachendidaktik. / Phraseology in language teaching and in language didactics*
- 95 Melanija Fabčič (ur.), Sabine Fiedler (ur.), Joanna Szerszunowicz (ur.), *Phraseologie im interlingualen und interkulturellen Kontakt / Phraseology in Interlingual and Intercultural Contact*
- 96 Vida Jesenšek (ur.), Dmitrij Dobrovol'skij (ur.), *Phraseologie und Kultur / Phraseology and Culture*
- 97 Vida Jesenšek (ur.), Peter Grzybek (ur.), *Phraseologie im Wörterbuch und Korpus / Phraseology in Dictionaries and Corpora*
- 98 Simona Štavbar, *Svetniška imena in njihovo prevajanje*
- 99 Dragan Potočnik, *Viri in pouk zgodovine*
- 100 Avgust Pavel, *Prekmurska slovenska slovnica / Vend nyelvtan*
- 101 Jernej Kovač, *Supervizija, stres in poklicna izgorelost šolskih svetovalnih delavcev*
- 102 Marko Jesenšek (ur.), *Slovenski jezik na stičišču več kultur*
- 103 Alenka Jensterle-Doležal, *Avtor, tekst, kontekst, komunikacija. Poglavja iz slovenske moderne*
- 104 Kristina Kočan Šalomon, Natalia Kaloh Vid (ur.), *Sanje. Izbrano delo Lermontova*
- 105 Milan Ambrož, Lea-Marija Colarič-Jakše, *Pogled raziskovalca. Načela, metode in prakse*
- 106 Marko Jesenšek (ur.), *Leopold Volkmer. Prvi posvetni pesnik na slovenskem Štajerskem*
- 107 Natalia Kaloh Vid (ur.), *Творчество М. Ю. Лермонтова: мотивы, темы, переводы*
- 108 Marjan Krašna, *Izobraževanje v digitalnem svetu*
- 109 Mihaela Koletnik, *Medjezikovni stiki v besedju iz pomenskega polja kmetija v slovenskogoriškem narečju*
- 110 Marko Jesenšek, *Poglavja iz zgodovine vzhodnoštajerskega jezika*
- 111 Natalia Kaloh Vid, *Sovietisms in English Translations of M. Bulgakov's The Master and Margarita*
- 112 Melanija Larisa Fabčič, *Hybride Textsorten in Ernst Jüngers Werk – zwischen Essayistik, Diaristik und Fragment*

- 113 Irena Stramljič Breznik (ur.), *Manjšalnice v slovanskih jeziki: oblika in vloga / Деминутивы в славянских языках: форма и роль / Diminutives in Slavic Languages: Form and Role*
- 114 Marko Jesenšek (ur.), *Rojena v narečje. Akademikinji prof. dr. Zinki Zorko ob 80-letnici*
- 115 Marko Jesenšek (ur.), *Toporišičevo leto*
- 116 Mojca Štuhec, *Z železnico do modernejšega Maribora*
- 117 Marko Jesenšek, *Slovenski jezik v visokem šolstvu, literaturi in kulturi*
- 118 Matjaž Duh, Jerneja Herzog, Tomaž Zupančič, *Likovna edukacija in okoljska trajnost*
- 119 Marko Jesenšek (ur.), *Med didaktiko slovenskega jezika in poezijo. Ob 80-letnici Jožeta Lipnika*
- 120 Marko Jesenšek (ur.), *Av gust Pavel med Slovenci, Madžari in Avstriji*
- 121 Vida Jesenšek (ur.), *Germanistik in Maribor. Tradition und Perspektiven / Germanistika v Mariboru. Tradicija in perspektive / German Studies in Maribor. Tradition and perspectives*
- 122 Alenka Jensterle-Doležal, *Ključ i od labirinta*
- 123 Silvija Borovnik, *Večkulturnost in medkulturnost v slovenski književnosti*
- 124 Matjaž Klemenčič, Aleš Maver, *Izbrana poglavja iz zgodovine selitev od začetkov do danes*
- 125 Eva Premk Bogataj, *Časovno v večnem in večnost v minljivem*
- 126 Jožica Čeh Steger (ur.), Simona Pulko (ur.), Melita Zemljak Jontes (ur.), *Ivan Cankar v medkulturnem prostoru. Ob stoti obletnici Cankarjeve smrti*
- 127 Alenka Valh Lopert, Mihaela Koletnik, *Non-standard Features of the Slovene Language in Slovene Popular Culture*
- 128 Irena Stramljič Breznik, *Med besedo in besedno zvezo*
- 129 Marko Jesenšek, *Prekmurski jezik med knjižno normo in narečjem*
- 130 Marija Švajncer, *Slavko Grum – vztrajati ali pobegniti onkraj*
- 131 Vida Jesenšek, Horst Ehrhardt (ur.), *Sprache und Stil im Werk von Alma M. Karlin / Jezik in slog v delih Alme M. Karlin / Language and Style in the Work of Alma M. Karlin*
- 132 Matjaž Klemenčič, Tadej Šeruga, *Pregled zgodovine slovenske skupnosti v Elyju, Minnesota*
- 133 Mira Krajnc Ivič (ur.), Andreja Žele (ur.), *Pogled v jezik in iz jezika. Adi Vidovič Muha ob jubileju*
- 134 Andreja Žele, Mira Krajnc Ivič, *Sodobna slovenska skladnja: diskurzni in slovnični vidik*
- 135 Marko Jesenšek (ur.), *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine. Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*
- 136 Irena Stramljič Breznik, *Besedotvorje: teoretično, praktično in didaktično*

- 137 Natalia Kaloh Vid, *Re-translations to Paratexts to Children's Literature. The Diversity of Literary Translation*
- 138 Matjaž Duh, Jerneja Herzog, *Likovna apreciacija v vzgoji in izobraževanju Primeri kvalitativnih raziskav*
- 139 Irena Orel (ur.), Martina Orožen (ur.), Marko Jesenšek (ur.), *Vodnikov katekizem. Kershanski navuk sa Illirske deshele vsét is Katehisma sa vŕe zerkve Franzoskiga Zesarŕtva*
- 140 Matjaž Klemenčič, Milan Mrđenović, Tadej Šeruga, *Politična participacija slovenskih etničnih skupnosti v ZDA. Študija primerov Clevelanda, Ohio, in Elyja, Minnesota*
- 141 Marko Jesenšek (ur.), *Deroči vrec Antona Krempla*
- 142 Vida Jesenšek, *Beiträge zur deutschen und slowenischen Phraseologie und Parömiologie*
- 143 Tjaša Markežič, Irena Stramljič Breznik, *Feminativi v slovenskem jeziku*
- 144 Nada Šabec, *Slovene Immigrants and their Descendants in North America: Faces of Identity*
- 145 Marko Jesenšek, *Poglavja iz razvoja slovenskega jezika*

da se spoznava domače slovstvo in ljubezen okusnega prebiranja v narod vceplja; čitavnica je torišče, kjer se narodna zavednost in ponos budi, kjer se razumniki pogovarjajo, kako naj bi se pospeševala narodna naobraženost ter s tem dušna in tvarna blagost; čitavnica je pravo narodno ognjišče, kjer se segrevajo sorodni duhovi, krepč, tolažijo, novo hrano in moč dobivajo; čitavnica mora gledé na naš jezik učilnice nameščati, v katerih je doslé njemu preozko mestice bilo odmerjeno. Kdor hoče med Slovenci za omikanega veljati, ne sme se zadovoljiti s kakimi 200 besedami, ktere se večkrat brez skladbe šušljajo: naše gospé, gospodiščine in naši gospodje, lični v obleki in ponašanju, naj bojo lični in uglajeni tudi v slovenski besedi, nikar vezači netečnih otrobi. Čitavničina dolžnost tudi je dobre koristne in uravne knjige med narod širiti, kteri doslé dušno zapuščen nam je jako zaostal. Prva njena naloga je poduk, druga pa veselice. Človek dušno utrujen potrebuje počitka, krepila in raztresenosti, za kar so najboljšo krasenske reči, p. petje, govorjenje priličnih pesmi, pa tudi igra krasoticam in živahnim mladenčem se s plesom postreže. Čitavnica se zove slovenska, ker ima gladiti, likati in učiti ljudi na Slovenskem živeče, in jezik slovenski.

Čitavnica, narod, narodnost, rodo- in domoljubje.

Slovenec 1/92, 665–667 (29. 11. 1865).

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

Cena: 17 EUR